

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
(З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)ЧИТАННЯ НОТ З АРКУША ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОГРАМИ
З МУЗИЧНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВАA PRIMA VISTA AS AN IMPORTANT COMPONENT
OF THE MUSICAL INSTRUMENTAL TRAINING PROGRAM
OF THE FUTURE MASTER OF MUSICAL ART

Стаття присвячена актуальним проблемам вільного володіння читанням музичного тексту, знанням основних теоретичних положень та вмінням використовувати ці знання у практичній діяльності. Основна увага зосереджується на читанні нот з аркуша як важливому складнику програми з музично-інструментальної підготовки магістра музичного мистецтва, що сприяє розвитку індивідуальності виконавця, розширенню кругозору, здатності до самостійної праці, підготовці до майбутньої педагогічної діяльності. Висвітлюються особливості роботи читання нот з аркуша на заняттях з фортепіано. Обґрунтовується важливе значення читання нот з аркуша як одного з чинників, що стимулює потребу студента до інструментального музикування, сприяє розширенню його загальномузичного кругозору, формуванню в нього уявлень про різноманітність жанрів, видів, форм музичного мистецтва, розвиває вміння оцінювати і прагнення виявляти самостійність у грі на музичному інструменті. Формування та розвиток читання нот з аркуша мотивує майбутнього фахівця до самостійного освоєння нових музичних творів, розвиває мислення та інтерес до новинок нотної музичної літератури. Акцентується увага на головних умовах правильного прочитання нотного тексту. До них належать: попереднє прочитання тексту подумки («побачити, почути, зіграти»); безвідривний погляд виконавця від нотного тексту; здатність охопити одним поглядом загальну конфігурацію мелодійного малюнка, направленість його руху в звуковому просторі, розпізнати в тексті різноманітні акордові стереотипи (тризвучки, домінантсептакорди та їх обернення) за зовнішнім виглядом.

На основі психолого-педагогічної літератури визначено, що набуття навичок читання з аркуша є важливим етапом вдосконалення виконавчої майстерності фахівця і вимагає вільного володіння музичним інструментом та готовності до виконання нотного тексту без попереднього ознайомлення. Цілеспрямовані та послідовні заняття з читання нот з аркуша розвивають музичний інтелект, розширюють музичний світогляд, мають гарні результати для вчителів музичного мистецтва, концертних виконавців та усіх представників музичних професій.

Ключові слова: музично-інструментальна підготовка, читання нот з аркуша, навчання гри на фортепіано, ознайомлення з музичним твором, нотний текст, підготовка майбутнього фахівця музичного мистецтва.

The article is devoted to the actual problems of free reading of the musical text, knowledge of the basic theoretical provisions, and the ability to use this knowledge in practice. The main attention is focused on a prima vista as an important component of the program of music-instrumental training of Master of Music Art, contributes to the development of performer's individuality, personal enrichment, ability to work independently, preparation for the future pedagogical activity. The peculiarities of the work of a prima vista in piano lessons are highlighted. The article gives reasons for the importance of a prima vista as one of the factors that stimulates the need of the student for instrumental music making, contributes to the expansion of musical outlook, the formation of ideas about the diversity of genres, types, forms of musical art, develops the ability to assess it and the desire to be independent in playing the musical instrument. Formation and development of a prima vista motivates the future specialist to independent mastering of new pieces of music, develops thinking and interest to the latest releases of musical literature. Attention is paid to the main conditions for a correct reading of the musical text, namely, a preliminary reading in the mind of this text ("see, hear, play"), sticking the performer's eyes to the musical text; the ability to cover with one eye the overall configuration of the melodic pattern, the direction of its movement in the sound space, recognize the text by the different chord stereotypes (triads, dominant seventh chord and their inversions) by their appearance.

Following on from the psychological and pedagogical literature it was determined that the acquisition of a prima vista skills is an important stage in improving the performance of a specialist and requires free possession of a musical instrument and readiness to perform the sheet music without prior familiarization. Purposeful and consistent mastering in prima vista develops musical intelligence, broadens musical horizons, and has good results for music teachers, concert performers, and all practitioners of the music professions. **Key words:** music-instrumental training, prima vista, learning to play the piano, familiarization with a piece of music, musical text, training of future specialist of musical art.

УДК 378.147:780.6.09
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.4>

Бойчук І.І.,
канд. психол. наук,
доцент кафедри музики
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Сучасні умови реформування національної системи освіти визначають перед українською педагогікою завдання якісної підготовки фахівця музичного мистецтва, зокрема музично-інструментальної підготовки та удосконалення майстерності читання нот з аркуша. Читання нот з аркуша є особливою потребою сучасної музичної освіти, важливим чинником всебічного розвитку студента. Саме тому актуальними та своєчасними є дослідження необхідності включення до робочої програми з музично-інструментальної підготовки такої форми роботи, як читання нот з аркуша.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Читання нот з аркуша передбачає вміння вільно орієнтуватися в незнайомому нотному тексті та відтворювати його на музичному інструменті.

Всесвітньовідомі музиканти-педагоги висловлювалися про необхідність читання нот з аркуша (Й. Гофман, К. Мартінсен, Г. Нейгауз, Л. Ніколаєв та інші), їхні рекомендації актуальні і для сьогоденного покоління музикантів. Праці В. Барвінського, Л. Баренбойма, Г. Ципіна, Б. Міліча, Р. Савицького та багатьох інших видатних піаністів-педагогів мають високу цінність як для музичної педагогіки загалом, так і для дослідження питань читання нот з аркуша зокрема. На важливості формування та розвитку навичок читання з аркуша наголошували у своїх працях сучасні українські та закордонні науковці: А. Корто, А. Готліб, Ф. Брянська, М. Нарожна, Р. Сулім, О. Панченко, Г. Шахов, В. Ходоровський.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас більш детального вивчення потребують питання щодо використання в навчальних програмах із музично-інструментальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва самостійної роботи з читання нотного тексту для ознайомлення з різноманітною музичною літературою.

Важливим також є вивчення спеціальних засобів, які допоможуть успішно засвоїти навички читання нотного тексту, та методичних вказівок щодо розвитку навичок читання нот з аркуша майбутніми вчителями музичного мистецтва.

Мета статті полягає у визначенні основних проблем читання нот з аркуша на заняттях з фортепіано як важливого складника музично-інструментальної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Музично-інструментальна підготовка посідає чільне місце в підготовці вчителя музичного мистецтва і спрямована на набуття ним виконавського досвіду. Особливу увагу необхідно звернути на питання розвитку навичок читання нот з аркуша, адже неможливо стати професіоналом, не володіючи подібними вміннями. Гра на музичному інструменті є основою для розвитку психічних та мисленнєвих операцій, необхідних для адекватного сприйняття, розуміння та творчої інтерпретації творів музичного мистецтва.

Читання нот з аркуша сприяє розвитку індивідуальності виконавця, розширенню його кругозору, здатності до самостійної праці, підготовці до майбутньої педагогічної діяльності. Великого значення читання нот з аркуша надавали музиканти минулого і сучасності: вони вважали, що читання з аркуша сприяє розвитку музичного кругозору (Ф. Ліст) та професійних навичок виконавців [6, с. 9].

Щоб вільно читати музичні твори, потрібно вміти виконувати незнайомий музичний твір, максимально відтворюючи вказівки композитора, тобто дотримуючись темпу виконання, динамічних відтінків, характеру твору, музичного образу та фразування. Таке вміння є основою музичної техніки, досягти таких вмінь можна завдяки систематичному і самостійному навчанню гри на музичному інструменті. Навички та вміння читати з аркуша потрібні кожному музиканту, зокрема вчителю музичного мистецтва, учаснику оркестру, ансамблю, концертмейстеру. Важливим етапом розвитку навичок читання нот з аркуша в класі фортепіано є здатність випереджувати розвиток музичної думки, тобто бачити на кілька тактів вперед. Підбирати нотний репертуар для читання з аркуша необхідно менш складний, ніж на основних заняттях із музично-інструментальної підготовки.

Тому для досягнення основної мети потрібно:

- систематично займатися читанням нот з аркуша на заняттях і самостійно вдома;
- намагатися прочитати якомога більше нотного тексту;
- перед початком гри обов'язково проаналізувати нотний текст;
- відпрацьовувати вміння випереджати музичну думку, «дивитися вперед»;
- навчитися грати не зупиняючись, незважаючи на випадкові помилки.

Читання нот з аркуша є складником програми з музично-інструментальної підготовки за класом фортепіано (2020 р.), враховані також методичні рекомендації, викладені в навчальних та методичних посібниках (Т. Юдовін-Гальперіна, 2006 р.; Т. Камаєва, А. Камаєв, 2007 р.; Н. Нарожна, 2015 р.; А. Марченко, О. Велика, 2017 р.; Т. Грищенко, 2021 р.) музикознавців і педагогів.

Програма є узагальненим досвідом практичної педагогічної діяльності викладачів секції фортепіано кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича і передбачає навчання студентів навичкам читання нот з аркуша в межах обов'язкової дисципліни «Музично-інструментальна підготовка» для першого освітнього рівня «Бакалавр» та другого освітнього рівня «Магістр».

Читання нот з аркуша не є провідною формою роботи комплексу музично-освітньої програми, але має важливе значення як один із чинників, що стимулює потребу студента до інструментального музикування. Формування та розвиток читання

нот з аркуша мотивує майбутнього фахівця до самостійного освоєння нових музичних творів, розвиває мислення та інтерес до новинок нотної музичної літератури.

Читання нот з аркуша сприяє розширенню загальномузичного кругозору студентів, формуванню в них уявлень про різноманітність жанрів, видів, форм музичного мистецтва, розвиває вміння оцінювати і прагнення виявляти самостійність у грі на музичному інструменті. Все це допомагає викладачу прищеплювати зацікавленість музично-виконавчій діяльності майбутньому вчителю музичного мистецтва.

Для фахівців другого рівня вищої освіти «Магістр» володіння навичками читання нот з аркуша є однією з необхідних умов формування музиканта як високопрофесійного спеціаліста.

Метою курсу «Музично-інструментальна підготовка» є створення умов для формування стійкого інтересу до музикування за допомогою вироблення і розвитку в майбутніх вчителів музичного мистецтва навичок швидкого, грамотного, самостійного прочитання і відтворення нотного тексту.

Основні завдання цієї форми роботи навчальної програми такі:

- полегшити процес першочергового засвоєння музичного твору на заняттях з музичного інструмента фортепіано, ансамблю, акомпанементу;

- створення умов для формування мотивації у студентів, які, подолавши страх до нового музичного тексту, перебувають у стані «психологічного дискомфорту», що сприяє появі бажання вільно «музикувати»;

- розширення загальномузичного кругозору, створення можливостей для самостійного «спілкування» з музичним твором;

- формування індивідуальних музичних смаків студентів.

За період навчання викладач повинен навчити студента грамотно виконувати незнайомий нотний текст, долаючи складнощі в ритмі, аплікатурі, знаках у тональностях, додаткових нотах та різного роду штрихах. Репертуар для читання нот з аркуша необхідно підбирати з урахуванням індивідуальних здібностей студента.

Виокремимо основні критерії оцінювання студента:

- «відмінно» – виразне, емоційне, цілісне виконання в єдиному заданому темпі без зупинок і поправок;

- «добре» – гарне прочитання з аркуша, але не досить виразна гра;

- «задовільно» – невиразне виконання порівняно зі значними недоліками текстового і часового показника.

До основних напрямків роботи відносимо:

- визначення тональності, розміру і ритмічного малюнка, характеру і темпу виконання, зміни ключа, появи нових знаків альтерації тощо;

- читання з аркуша музичних творів для фортепіано;

- знайомство з творчістю видатних композиторів, епохами в музичному мистецтві, музичними стилями та жанрами [10].

Читання нот з аркуша відкриває перед майбутнім вчителем музичного мистецтва сприятливі можливості для всебічного розвитку і широкого ознайомлення студентів з музичною літературою. Перед виконавцем, який регулярно читає з аркуша, нескінченним потоком проходять твори різних авторів, стилів, жанрів, історичних епох. Читаючи з аркуша, виконавець доходить до самої сутності музики.

У процесі читання нот з аркуша збільшується обсяг музичного матеріалу, прискорюється темп його проходження, засвоюється велика кількість інформації за короткий час.

Під час прочитання нотного тексту або ознайомлення з матеріалом від початку до кінця виникає перше враження від музики і з'являється можливість визначення бажання або небажання розучувати твір за відповідних навичок читання з аркуша. В іншому разі з'являється боязкість нотного тексту, відсутність навички читання з аркуша, розумова та фізична скутість, невпорядкованість у грі, неприязнь до інструменту, небажання продовжувати навчання [9].

Отже, без гарних навичок читання з аркуша неможливо повноцінно розвивати художнє і музичне мислення, розширювати музичний кругозір, виконувати плідну самостійну професійну роботу. Тому займатися читанням з аркуша потрібно постійно і з великою відповідальністю.

Процес підготовки і досягнення відповідної мети відбувається за допомогою постановки і вирішення таких питань:

- виховання особистісних якостей: цілеспрямованості, терпіння, посидючості, витривалості. Під час такої форми роботи ставиться мета – програти до кінця п'єсу без зупинок і виправлень. Увага студента сконцентрована на виконанні цього завдання. Під час систематичного звернення до такого виду роботи відбувається:

- виховання активної і мимовільної уваги, коли матеріал підбирається індивідуально, залежно від рівня підготовки магістранта, за принципом від простого до складного.

- виховання комплексу «бачу – чую – граю». Дивлячись у ноти, музикант одночасно трансформує їх за допомогою внутрішнього слуху в адекватну звукову картинку і втілює музичні образи на інструменті, бажано в заданому темпі та характері. При цьому не обов'язково дотримуватися точності відтвореної фактури, але мелодійну лінію і бас все-таки краще осмислити хоча б на такт уперед.

Однією з головних умов правильного прочитання нотного тексту є попереднє прочитання цього тексту подумки («побачити – почути – зіграти»).

Другою умовою успішного прочитання нотного тексту з аркуша є безвідривний погляд виконавця від нотного тексту. Лише за цієї умови можна забезпечити неперервне, логічно розгорнуте звукове дійство. Вміння грати, не дивлячись на руки і клавіатуру, – одна з найважливіших умов успішного прочитання нотного тексту.

Третьою умовою, що сприяє покращенню процесу читання нот з аркуша, є здатність охопити єдиним поглядом загальну конфігурацію мелодійного малюнка, направленість його руху в звуковому просторі, розпізнати в тексті різноманітні акордові стереотипи (тризвуки, домінантсептакорди та їх обернення) за зовнішнім виглядом.

Рівень складності творів повинен відповідати музичним здібностям музиканта. Після проведеної підготовчої самостійної роботи на заняттях з фортепіано студент грає 2–3 п'єси різної складності, виконуючи кожну двічі. Перший раз – для ознайомлення, другий – в написаному темпі. П'єса повинна бути легкою, щоб після першого програвання стала зрозумілою, а після другого – студент отримав задоволення від гри [5].

П'єси для читання з аркуша мають бути різні за характером і формою. Також слід читати з аркуша в ансамблі.

Учень видатного музиканта-педагога А. Рубінштейна Й. Гофман зазначив, що практичний метод, котрий сприятиме більш швидкому читанню нот з аркуша, виглядає як «якомога більше читати!». «Результативність залежатиме від рівня загальної музичної освіти, бо чим вона ширша, тим легше передбачити продовження розпочатого» [4, с. 76].

Щоденні заняття з читання нот з аркуша сприяють всебічному розвитку студента, його орієнтації в музичному творі, саме самостійна робота розширює кругозір виконавця, збагачуючи музичний репертуар.

Метою читання нот з аркуша є ознайомлення з музичним твором, визначення його змісту і форми, характеру виконання музичного твору. Щодо розучування та вивчення творів для фортепіано, то переважно це стосується технічного оволодіння труднощами і виконавського втілення задуму. Отже, читання з аркуша є етапом першого ознайомлення з творчим задумом композитора. Тому дуже важливо навчитися грамотно прочитувати новий твір із фортепіанного репертуару.

Ю. Юцевич визначає поняття «читання з аркуша» (від італійського *a prima vista*) як виконання на інструменті або голосом незнайомого твору без попереднього вивчення. Для цього, крім загальної музичної культури, необхідне спеціальне тренування сприймання музики під час її виконання [16, с. 219].

Читання з аркуша як спосіб ознайомлення з твором музичного мистецтва (без подальшого його розучування) необхідно включати до прак-

тики навчальних занять із музичного інструмента, оскільки це обов'язковий компонент майбутньої професійної діяльності вчителя музичного мистецтва. Необхідно також звертати увагу на успішне опанування виконавцем навички читання нот з аркуша – вдалим та змістовним буде початкове виконання музичного твору, а також уявлення про нього в цілому [8, с. 57–58].

Читання нот з аркуша передбачає спеціальну загальномузичну і піаністичну підготовку. Універсальність цього виду виконавської діяльності та його значення для всього циклу музичних дисциплін важко переоцінити. Читання з аркуша розвиває музичні та виконавські здібності, інтенсивно формує слухо-мисленнєву техніку, створює високий рівень розумової та пізнавальної активності. Враховуючи особливості організації навчання читанню з аркуша, багато чого позичається з кожного предметного циклу, але й призводить до загального отримання знань та вмінь. Тому помилковою є думка про те, що читання з аркуша – це лише поверхневе ознайомлення з новою музикою. Воно може розглядатися й як засіб формування попереднього виконавського задуму, плану майбутньої роботи над твором.

Критерієм гарного читання з аркуша є осмислена й емоційно організована передача змісту музичного твору. Це означає, що, читаючи з аркуша, студент повинен мислити закінченими музичними побудовами, темп має відповідати характеру музики, під час виконання слід дотримуватися правильного ритму, фразування та динамічних відтінків [17].

Звертаючись до відомих авторитетних музикантів, а саме до Л. Баренбойма, можемо відзначити, що «практичний досвід окремих педагогів показує, що навчити досить непогано читати музичну літературу можна всіх» [2, с. 255]. На думку Г. Когана, досконалих результатів досягають небагато музикантів, але навчитися читати досить непогано може кожен.

Щоб навчитися грамотно і швидко читати з аркуша, потрібно багато тренуватися. Що стосується вміння, то з часом воно прийде саме собою. Й. Гофман так сформулював цю думку: «Найліпший спосіб навчитися швидко читати – це якомога більше читати» [4, с. 176].

Все це вірно, але не можна заперечувати знання основних положень у галузі читання музичної літератури, як і вміння спиратися на ці знання в практичній діяльності. Свідоме оволодіння спеціальними прийомами, які полегшують і прискорюють читання, продумана та раціонально побудована система знань – все це призводить до підвищення корисної музичної діяльності.

Крім цього, необхідно з повною серйозністю поставитися до питання про те, що читати, які твори використовувати для цієї мети. По-перше,

«навчальний» репертуар повинен бути посильним для читача, не надто легким, але й не надмірно складним за фактурою і технічним втіленням на інструменті. Як надмірно складні, так і не досить складні твори здатні стримати формування відповідних навичок. Особливо небезпечне перше, оскільки може викликати у студентів розчарування у власних силах.

Твори, призначені для читання, повинні пробуджувати живий і безпосередній емоційний відгук. Для цього необхідно підбирати змістовні та високохудожні твори українських і закордонних композиторів. Так ми, розвиваючи потрібні вміння і навички, вирішуватимемо ще одне завдання, значення якого для кожного музиканта важко переоцінити: розшириться загальний світогляд, збагатиться музичний інтелект, відкриються репертуарні горизонти [1].

Добре тренуватися в читанні з аркуша удвох, знайомитися з фортепіанними перекладами в 4 руки і транскрипціями. Ансамбль вимагає від виконавців максимальної зібраності, зосередженості та внутрішньої мобілізованості. Дуже важливо і потрібно при читанні з аркуша звертатися до творів, передбачених програмою зі слухання музики в школі, доречно також читати невідомі і маловідомі акомпанементи до хорів дитячих пісень. Тобто репертуар для читання з аркуша повинен мати у визначній своїй частині чітко виражену практичну спрямованість.

Отже, виникає непросте запитання: «Що читати?», але ще складніше: «Як це робити?». Насамперед хочеться сказати, що читання з аркуша не можна замінювати розбором тексту, це різні, багато в чому відмінні один від одного, види піаністичної діяльності. Завдання студента, який розбирає твір, – ретельний аналіз, всебічне осмислення і максимально точне відтворення всіх елементів нотного тексту. За швидкого читання з аркуша метою виконавця буде отримання цілісної (хоча і дещо приблизної) уяви про твір. Ось як про це пишуть піаністи – Г. Гінзбург: «На початку я зазвичай не прагну до максимальної точності, намагаюсь тільки уявити собі, що повинно вийти» [3, с. 178]; Е. Гігельс: «Намагаюся грати, якможу, але в справжньому темпі... я охоплюю річ у цілому» [3, с. 178].

З висловів піаністів можна зробити висновок про те, що характерними умовами, які відрізняють читання нот з аркуша від розбору, є: програвання твору в належному темпі, програвання без зупинок, не порушуючи попутним виправленням помилок і поверненням до попередньо зіграного; вміння розпізнати при знайомстві з музикою те основне і головне, що визначає художній зміст такого твору – після цього в загальних рисах відтворити на клавіатурі.

Але на практиці часто маємо справу зі студентами, в яких відсутній зв'язок зорово-слухових і

слухоклавірних навичок. Переважний розвиток мелодичного і недостатній розвиток гармонічного слуху призводить до того, що піаніст грає за принципом «бачу – граю» замість «бачу – чую – граю». Це свідчить про недостатній розвиток внутрішнього слуху, невміння в повному обсязі уявити реальне звучання нотного тексту «про себе». А це є серйозною перешкодою при читанні з аркуша, оскільки призводить до того, що через погану тактильну орієнтацію студент зорово уяву клавіатури асоціює з нотним знаком, а не зі звучанням клавіш.

Б. Теплов у своїй книзі «Проблеми індивідуальних відмінностей» зазначає: «В осіб із високорозвиненим внутрішнім слухом має місце безпосереднє слухання очима, перетворення зорового сприймання нотного тексту на зорово-слухове сприйняття. Сам нотний текст починає переживатися слухом. Інакше кажучи, внутрішній слух досвідченого музиканта характеризується не просто яскравістю музично-слухових уявлень, а і своєрідним «сплавом» цих уявлень із зоровими образами нотного тексту. І коли такий «сплав» утворився, людина матиме здібність «чути», читаючи очима ноти» [12, с. 186–187].

Читання нот з аркуша видатних виконавців минулого і теперішнього є прикладом дивовижної зорово-слухової далекоглядності.

Про Ф. Ліста розповідали, що під час виконання незнайомих творів він переглядав нотний текст на 8 тактів уперед. Аналогічними феноменальними здібностями володіли також С. Рахманінов, Ф. Блюменфельд, О. Гольденвейзер.

Невміння та неспроможність проводити під час читання музичного твору досить глибоку розвідку очима і внутрішнім слухом (хоча б на один-два такти вперед) робить гру формальною, емоційно беззмістовною. За допомогою спеціальних вправ можна розвивати в собі здібність бачити і чути вперед у процесі програвання незнайомого твору. Цю здібність розвиває прочитування подумки нотного тексту перед грою. Необхідно періодично вивчати твори без інструмента, тільки за нотами. Дуже важливий прийом опанування гри наосліп, тобто не дивлячись на клавіатуру. Швидке запам'ятовування нотного запису виробляється у студентів за допомогою такого ефективного методу: дозволивши виконавцю глянути на початок нотного запису і запам'ятати його, педагог прикриває це місце аркушем паперу, змушуючи студента дивитися тільки вперед. З подальшим виконанням твору синхронно просувається по нотному тексту й аркуш паперу, приблизно на такт обганяючи те, що лунає в даний момент [14].

Кожному студенту також необхідно знати, що, читаючи досить складні незнайомі твори, необов'язково з пунктуальною точністю відтворювати на інструменті кожен знак нотного тексту.

Невипадково концертмейстер, який знає свою справу, дотримується такого правила: мінімум нот – максимум музики. Але відтворення мелодії повинно бути правильним і в нотному, і в змістовому відношеннях. Тільки гра за фразами, охоплення завершених за структурою музичних побудов здатні надавати процесу читання виразності, осмисленості й емоційного забарвлення.

Разом із мелодією обережного ставлення під час читання музики вимагає і басова партія. Вона утворює такий собі фундамент, на якому будується гармонія, відіграючи важливу роль у будь-якій співзвучності. Найбільшим скороченням і спрощенням підлягають у практиці читання з аркуша середні фактурні прошарки.

«Якщо тобі пропонують зіграти з аркуша незнайомий твір, то спочатку переглянь його, – радить молодому музиканту Р. Шуман і додає: – Ти повинен себе настільки розвинути, щоб розуміти музику, читаючи її очима» [15, с. 7].

Читання нот з аркуша – форма діяльності, яка відкриває великі можливості для всебічного і широкого ознайомлення з музичною літературою. Інакше кажучи, читання нот з аркуша – постійна і швидка зміна нового музичного сприйняття, вражень, відкриттів, інтенсивний потік багатой і різнохарактерної музичної інформації [13, с. 66].

Висновки. Цілеспрямовані та послідовні заняття з читання нот з аркуша розвивають музичний інтелект, розширюють музичний світогляд, мають гарні результати для вчителів музичного мистецтва, концертних виконавців та всіх представників музичних професій.

Отже, формування й розвиток навичок читання з аркуша обов'язкові для всіх, хто навчається музичному мистецтву: і для майбутнього професіонала, і для слухача. Своєчасне набуття таких навичок майбутніми вчителями музичного мистецтва, безумовно, пробуджує в них інтерес і любов до музики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баренбойм Л. Путь к музицированию. Ленинград, 1979. 352 с.
2. Баренбойм Л. Музыкальная педагогика и исполнительство. Москва : Музыка, 1974. 335 с.
3. Гинзбург Л. О работе над музыкальным произведением. Москва, 1981. 143 с.
4. Гофман Й. Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре. Москва : Музыка, 1961. 223 с.
5. Крюкова В. Музыкальная педагогика. Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. 288 с.
6. Методичні аспекти роботи з розвитку навичок читання з аркуша у класі фортепіано : метод. реком. / укл. Т. Грищенко. Слов'янськ, 2021. 48 с.
7. Назаренко І. Шляхи формування виконавської майстерності майбутнього вчителя-музиканта. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка»*. 2011. № 6. С. 132–138.
8. Нарожна М. Читання нот з аркуша як складник комплексного розвитку учня-піаніста. *Проблеми інструментального виконавства в умовах сучасної мистецької освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю, м. Умань, 27–28 квітня 2015 р. Умань, 2015. С. 56–60.
9. Панченко О. Розвиток навичок читання нот з аркуша. *Виконавська інтерпретація та сучасний навчальний процес* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 18–19 березня 2010 р. Луганськ, 2010. С. 166–168.
10. Сулім Р., Сайко А. Теоретико-методичні аспекти формування навичок читання нот з аркуша у майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Творчість П.І. Чайковського в контексті музичної культури України: традиції та сучасність* : матеріали Всеукр. наук. конф., м. Суми, м. Тростянець, 15–16 травня 2014 р. Суми, 2014. С. 117–125.
11. Теплов Б. Проблемы индивидуальных различий. Москва : Музыка, 1961. 536 с.
12. Цыпин Г. Обучение игре на фортепиано : учебное пособие. Москва : Просвещение, 1984. 176 с.
13. Шахов Г. Игра по слуху, чтение с листа и транспонирование в классе баяна. Москва : Музыка, 1987. 190 с.
14. Шахов Г. Игра по слуху, чтение с листа и транспонирование (баян, аккордеон) : учебное пособие. Москва : Владос, 2004. 224 с.
15. Шуман Р. Жизненные правила для музыкантов. Москва : Музгиз, 1959. 40 с.
16. Юцевич Ю. Музыка : словник-довідник ; вид. 2-ге, перероб. і допов. Тернопіль : Навчальна книга ; Богдан, 2009. 352 с.
17. Ярошенко О. Читання нот з аркуша на початковому етапі музичної підготовки вчителя хореографії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14 «Теорія і методика мистецької освіти»*. 2010. Вип. 9. С. 27–31.